

ماڈیول کی تفصیلات اور اس کا خاکہ

Details of Module and its structure

ماڈیول کی تفصیلات	
Module Detail	
مضمون کا نام	اردو
Subject Name	Urdu
کورس کا نام	اردو رسم الخط کی آموزش
Course Name	Urdu Script Learning
ماڈیول کا عنوان	جملہ سازی
Module Name/Title	Jumla Sazi
ماڈیول آئی ڈی	J-M-S-A_11_E
Module ID	
کلیدی الفاظ	ماضی، استمراری، مستقبل، مثبت، منفی، بیانیہ، استفہامیہ، حکمیہ، فجائیہ، تمنائیہ
Keywords	

ڈیولپمنٹ ٹیم

Development Team

کردار	نام	ادارہ
Role	Name	Affiliation
کورس کوآرڈینیٹر	پروفیسر محمد فاروق انصاری	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Coordinators	Prof. Mohd. Faruq Ansari	DEL, NCERT, New Delhi
	پروفیسر دیوان حنان خان	
	Prof. Diwan Hannan Khan	
کورس ایڈمنسٹریٹر	ڈاکٹر عبدالرحمن	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Administrator	Dr. Abdur Rahman	DEL, NCERT, New Delhi
	ڈاکٹر امتیاز احمد	
	Dr. Imtiyaz Ahmad	

Module: 11

Jumla Sazi

Fehrist

1	Taaruf	4
2	Is module ke mutaale ke baad aap:	4
3	Matan:	4
3.1	Jumle ki taareef:	4
3.2	Maazi (Past)	5
3.3	Zamaanye-Maazi ghair mutayyan (Past Indefinite)	6
3.4	Zamaanye-Maazi Istimraari: (Past continues)	6
3.5	Zamaanye-Maazi Mukammal: (Past Perfect)	7
3.6	Zamaanye-haal (Present)	7
3.7	Zamaanye-Haal Ghair Mutayyan (Present Indefinite)	8
3.8	Zamaanye-haal Istimraari: (Present continues)	8
3.9	Zamaanye Haal Mukammal: (Present Perfect)	9
3.10	Zamaanye Mustaqbil (Future)	9
3.11	Zamaanye Mustaqbil Ghair Mutayyan (Future Indefinite)	10
3.12	Zamaanye Mustaqbil Istimraari (Future continues)	10
3.13	Zamaanye Mustaqbil Mukammal (Future Perfect)	11
3.14	Musbat (Positive)	12
3.15	Manfi (Negative)	12
4	Saakht ke aitabaar se jumlon ki qismen:	12
4.1	Byaaniya (Narrative)	12

4.2	Istifhaamiya (Intrrogative).....	13
4.3	Hukmiya.....	13
4.4	Fejaiya (Exclamatory).....	13
4.5	Tamannaiya:.....	13
5	Khulaasa.....	14

1 Taaruf

Aadaab! Azeez dosto!

Huroof ke majmuye ko ‘lafz’ aur alfaaz’ ke majmuye ko ‘jumla’ kahte hain. Jumla kabhi naaqis aur kabhi taam yaani Mukammal hota hai. Naaqis jumle maani ke eitabaar se Mukammal nahin hote, is module mein murakkab-e-taam yaani aise jumlon ke baare mein baat karenge jin ke zariye kisi mafhoom ko kisi makhsoos waqt aur haalat ke aitbaar se ada kiya ja sake. Is module mein un haalaat ke madd-e-nazar guftagoo ki jayegi jin ke zariye mutakallim yaani baat karne waala apne jumle ki saakht aur waqt ke aitabaar se sahi andaaz mein maafi-ul-zameer ko ada kar sake. Yaani zamaane ki teenon qismon Maazi, Haal aur Mustaqbil ki tamaam haalaton se mutalliq bhi baat hogi. Is ke ilaawa jumlon ki tarah saakht ke aitabaar se Byaaniya, Istifhaamiya, Hukmiya, Fejayia aur Tamannayia ke isbaat-o-nafi ke mutalliq bhi guftagu ki jayegi.

2 Is module ke mutaale ke baad aap:

1. Zamaana, haalat aur saakht ke aitabaar se sahi jumle banaane ke usoolon se waaqif honge.
2. Murakkab-e-Taam jumlon ki saakht aur unhen banaane ke tareeqon se waaqif ho saken ge.
3. Waqt aur segha ke saath saath jumlon ki saakht ke baare mein maaloomb kar sakenge.

3 Matan:

3.1 Jumle ki taareef:

Alfaaz ka wo majamua jis se baat Mukammal ho jayegi jumla kahlaata hai. Jaise woh aaye. Woh aaye aur chale gaye.

In donon misaalon mein pahla jumla mufarad jumle ki misaal hai. Yaani is jumle mein eik faayel aur eik feal se baat Mukammal ho jaati hai. Doosra jumla

murakkab kahlaata hai is liye ki is mein eik faayel (woh) aur do feal (aaye aur chale gye) hain aur donon milkar faayel ki aamad-o-raft ka pata dete hain.

Jis jumle mein kisi cheez ke hone ya karne ki khabar mile us mein feal ka hona zaroori hai aur kisi bhi feal mein maazi, haal aur Mustaqbil teenon zamaanon (Tens) mein se kisi eik zamaane ka paaya jaana shart hai.

3.2 Maazi (Past)

Maazi guzre huye zamaane ko kahte hain, yaani aisa zamaana jis mein kisi cheez ke baare mein khabar di gai ho aur us khabar ke wajood pazeer huye kuchh arsa guzar chuka ho. urdu mein Zamaanye-Maazi ki pahhaan ye hai ki is ke feal ke aakhir mein "tha", "thi", "the" aur "thein" mein se koi eik alaamat maujood hoti hai. Jaise:

Ahmad school gaya tha.

Zainab school ja rahi thi.

Mahmood Ahmad school ja chuke the.

Zainab aur Sana school ja rahi thin.

In jumlon mein 'tha', 'thi', 'the', 'thein' mein Zamaanye-Maazi ki teen haalaton (ghir mutayyan, Istimraari aur Mukammal ki alaamaten hain jo hasbe zamaana badalti rahti hain. isi tarah faayel ke tazkeer-o-taanees aur waahid wo jama ke aitabaar se bhi is ki alaamaten badalti rahti hain. Yaani agar faayel waahid muzakkar hai to us ke liye 'tha' aur agar faayel waahid muannas hai to us ke liye 'thi' agar faayel jama hai to us ke liye 'the' aur faayel jama muannas ke liye 'thin' ki alaamat ka istemaal kiya jaata hai. Faayel mutakallim ki soorat mein tazkeer-o-taanees ke aitabaar se waahid wo jama ki alaamaton ka istemaal kiya jaata hai. Jaise:

Main gaya tha. Waahid mutakallim muzakkar.

Main gai thi. Waahid mutakallim muannas.

Ham sab gae the. Jama mutakallim muzakkar.

Ham sab gai thein. Jama mutakallim muannas.

In misaalon se waazeh ho jaata hai ki Zamaanye Maazi mein ya to koi kaam ho chuka hoga, ya ho raha hoga, ya hua hoga lekin is ke hone ka taayyun nahin hoga is liye feal ki haalat ke aitabaar se Zamaanye Maazi ko teen zaili qismon yaani ghair mutayyan (Past Indefinite), Istimraari (Past continues) aur Mukammal (Past Perfect) qismon mein taqaseem kiya jaata hai

3.3 Zamaanye-Maazi ghair mutayyan (Past Indefinite)

Maazi ghair Mutayyan yaani (Past Indefinite) aisa zamaana hai jis mein kisi kaam ke hone ya karne mein waqt ka taayyun na ho. Jaise:

Akram school gaya tha.

Sana school gai thi.

Wo sab school gae the.

Wo sab school gain thin.

Main school gaya tha.

Ham sab school gae the.

In jumlon se guzre hue zamaane mein school jaane ki khabar mil rahi hai lekin school gae hue kitna arsa guzra us ka ilm nahin ho raha hai. Is liye aise jumle jin mein waqt ka taayyun na ho use ghair mutayyan (Indefinite) jumla kaha jaata hai.

3.4 Zamaanye-Maazi Istimraari: (Past continues)

Istimraar ke maani lagaataar jaari rahne ka amal hai. Yaani agar kisi jumle mein Zamaanye-Maazi mein kisi kaam ke hone ya karne mein tasalasil ka izhaar ho to use Maazi Istimraari (Past continues) kaha jaata hai aisi soorat mein alaaamat Maazi (tha, thi, the, thin se pahle ‘rha’, ‘rahi’, rahe aur ‘rahen’ ka istemaal kiya jaata hai. Jaise:

Ahmad school ja raha tha.

Sana school ja rahi thi.

Ahmad aur Mahmood school ja rahe the.

Sana aur zainab school ja rahi thin.

In misaalon se maaloome hota hai ki Maazi Istimraari (Past continues) jumlon ki pahchaan ye hai ki is ke feal ke aakhir mein alaamat Zamaanye-Maazi se qabl alaamat istimaraar (raha,rahi, rahe waghaira ka istemaal kiya jaata hai.

3.5 Zamaanye-Maazi Mukammal: (Past Perfect)

Aise jumle jin mein Zamaanye-Maazi (Past) mein kisi kaam ke Mukammal hone ki khabar di gai ho. Urdu mein Zamaanye-Maazi Mukammal ki pahchaan ye hai ki is ke feal ke aakhir mein chuka tha, chuki thi, chuke the, chuki thin waghaira aata hai. Jaise:

Ahmad aa chuka tha.

Sana aa chuki thi.

Ahmad aur Mahmood aa chuke the.

Sana aur zainab aa chuki thin.

In misaalon mein alaamat Maazi (tha, thi, the, thin) se qabl chuka, chuki, chuke, alaamat takmeel (Mukammal) ka istemaal kiya gaya hai. Jis se maaloome hota hai ki jin jumlon mein alaamat Maazi ke ilaawa alaamat takmeel mein se koi eik alaamat maujood ho use Zamaanye-Maazi Mukammal (Past Perfect) kaha jaata hai.

3.6 Zamaanye-haal (Present)

Maujooda waqt ko Zamaanye-Haal kaha jaata hai. Yaani aise jumle jin mein maujooda waqt mein kisi kaam ke hone ya karne ki khabar mile. Urdu mein Zamaanye-haal ki pahchaan ye hai ki us ke feal ke aakhir mein ‘ta hai’, ‘ti hai’, ‘te hain’ aur ‘ti hain’ ki alaamaten aati hain. Jaise

Ahmad school jaata hai.

Sana school jaati hai.

Ahmad aur Mahmood school jaate hain.

Sana aur zainab school jaati hain.

In jumlon mein maujooda zamaane mein school jaane ki khabar mil rahi hai lekin school jaate hue kitna arsa hua us ka ilm nahin ho raha hai. Is liye aise jumle jin mein waqt ka taayyun na ho use ghair mutayyan (Indefinite) jumla kaha jaata hai.

Feal ki kaifiyat ke aitabaar se Zamaanye-haal ko bhi mundarja zail teen qismon Ghair Mutayyan, (Past Indefinite) Istimraari (Past continues) aur Mukammal (Past Perfect) mein taqseem kiya jaata hai.

3.7 Zamaanye-Haal Ghair Mutayyan (Present Indefinite)

Aise jumle jin ke aakhir mein ta he, ti hai, te hain, ta hon waghaira aayen to aise jumle Zamaanye-haal ghair mutayyan kahlaate hain jaise:

Ahmad school jaata hai.

Sana kitaab padhti hai.

Ahmad aur Mahmood school jaate hain.

Sana aur Zainab school jaati hain.

In misaalon mein alaamat haal, hai, aur hain se pahle, ta, ti, tey, ka istemaal kiya gaya hai jis se maaloom hota hai ki in jumlon mein alaamat haal ke saath saath Zamaanye-haal ghair mutayyan (Present Indefinite) ki alaamat maujood hai. Is liye in jumlon ko Zamaanye-haal ghair mutayyan kaha jaata hai.

3.8 Zamaanye-haal Istimraari: (Present continues)

Aise jumle jin ke aakhir mein raha hai, rahi hai, rahe hain, raha hoon,rahe ho, rahin hain waghaira aayen unhen Zamaanye-haal Istimraari (Present Indefinite) kaha jaata hai jaise:

Wo aa raha hai.

Wo aa rahi hai.

Main aa raha hoon.

Tum aa rahe ho.

Tum aa rahi ho.

Wo aa rahe hain.

Wo aa rahi hain.

In jumlon se waazeh ho jaata hai ki Zamaanye-haal Istimraari mein maujooda waqt mein kisi kaam ke musalsal hone ki khabar di ja rahi hai aur faayel ki tazkeer-o-taaneees aur waahid jama ke aitabaar se alaamate-haal aur tasalasul donon badalte hain. Is ke banaane ka tareeqa ye hai ki feal ke aakhir mein alaamat haal Istimraari laga den is se jumla Zamaanye-haal Istimraari ban jaega.

3.9 Zamaanye Haal Mukammal: (Present Perfect)

Aise jumle jin ke aakhir mein chuka hai, chuka hoon, chuke ho, chuke hain, chuki hai, chuki hain waghaira aayen to us jumle ko Zamaanye-haal Mukammal (Present Perfect) kaha jaata hai jaise:

Ahmad school ja chuka hai.

Sana school ja chuki hai.

Main school ja chuka hoon.

Tum school ja chuke ho/ chuki ho.

Ham school ja chuke hain.

Ham sab school ja chuki hain.

In jumlon par ghaur karne se maaloom hota hai ki jin jumlon ke feal ke aakhir mein alaamat haal Mukammal aae use Zamaanye-haal Mukammal kaha jaata hai. Un ke banaane ka tareeqa ye hai ki feal ke aakhir mein mazkoora alaamaton mein se segha aur faayel ke tazkeer-o-taaneees ke aitabaar se feal ke aakhir mein alaamat ko jod den is se jumla Zamaanye-haal Mukammal ban jaata hai.

3.10 Zamaanye Mustaqbil (Future)

Mustaqbil ke maani aane waale ke hote hain, yaani wo zamaana jo ab tak nahin aaya hai balki baad mein waqoo pazeer hoga use Mustaqbil kahte hain. Is zamaane ki alaamat ga, gee, ge hai. Misaal:

Ahmad kal school jaaye ga.

Sana kal school jayegi.

Ham sab kal school jayenge.

Wo sab kal school jayengi.

In jumlon se maaloomb hota hai ki school jaane ka kaam hone waala hai yaani jin jumlon se aainda kisi kaam ke karne ya hone ki khabar di ja rahi ho to use Zamaanye-mustaqbil kaha jaata hai. Feal ki kaifiyat ke aitabaar se is ki bhi teen qismen hoti hain.

3.11 Zamaanye Mustaqbil Ghair Mutayyan (Future Indefinite)

Aise jumle jin mein kisi aainda zamaane mein kisi kaam ke hone ya karne ki khabar mile lekin is mein waqt ka taayyun na ho to use Zamaanye mustaqbil ghair mutayyan kahte hain, is ki alaamat aaye ga, aaye gi, aayen ge, aayen gi, aawoon ga waghair hai. Jaise:

Wo khaye ga.

Wo gaye gi.

Ham jayen ge.

Wo jayen gi.

In jumlon par ghaur karne se maaloomb hota hai ki jaane ka amal aainda zamaane mein hone waala hai lekin kab hoga us ka koi taayyan maujood nahin hai. Is liye is jumla ko Zamaanye-mustaqbil ghair mutayyan (Future Indefinite) kaha jaata hai. Is ke banaane ka tareeqa ye hai ki feal ke aakhir mein alaamat Mustaqbil ghair mutayyan ye ga, ye gi, yen ge, yen gi laga diya jaata hai.

3.12 Zamaanye Mustaqbil Istimraari (Future continues)

Aise jumle jin se aane waale waqt mein kisi kaam ke musalasal hone ya karne ki khabar mil rahi ho to un jumlon ko Zamaanye Mustaqbil Istimraari (Future continues) kaha jaata hai. Mustaqbil Istimraari ki alaamat ta rahe ga, ti rahe gi, tey rahen ge, ti rahen gi, ta rahoon ga waghaira hai. Jaise:

Wo kitaab padhta rahe ga.

Wo kitaab padhti rahe gi.

Ham kitaab padhte rahen ge.

Ham sab kitaab padhti rahen gi.

In jumlon par ghour karne se maaloomb hota hai ki jin jumlon mein Zamaanye mustaqbil ki alaamat (ga, gi, ge ke saath alaamat istimaraar (raha, rahi, rahe, rahin waghaira ka istemaal kiya jaata hai unhen Zamaana Mustaqbil Istimraari (Future continues) kaha jaata hai. Is ke banaane ka tareeqa ye hai ki feal ke aakhir mein alaamat zamaana (alaamat Zamaanye-mustaqbil se qabal) alaamat istimaraar raha, rahi, rahe, rahen ko jod diya jaata hai.

3.13 Zamaanye Mustaqbil Mukammal (Future Perfect)

Aise jumle jin se aane waale zamaane mein kisi kaam ke karne ya hone ki Mukammal khabar di jaaye to unhen Zamaanye Mustaqbil Mukammal (Future Perfect) kaha jaata hai. Is ki alaamat ye hai ki feal ke aakhir mein alaamat Mustaqbil (ga, gi, ge se pahle alaamat Mukammal (chuka, chuki, chuke, chukin waghaira ka istemaal hota hai. Jaise:

Ahmad school ja chuka hoga.

Sana school ja chuki hogi.

Ladake school ja chuke honge.

Ladakiyaan school ja chuki hongii.

In jumlon par ghour karne se pata chalta hai ki jin jumlon mein aane waale zamaane mein kisi kaam ke hone ya karne ke poora hone ki khabar mil rahi ho to un jumlon ko Zamaanye Mustaqbil Mukammal (Future Perfect) kaha jaata hai. Is ke banaane ka tareeqa ye hai ki feal ke aakhir mein alaamat Mustaqbil (ga, gi, ge se pahle (alaamat takameel chuka, chuki, chuke, chukin ko jod diya jaata hai.

In teenon zamaanon ki teenon haalaton ki teen Musbat (Positive) Manfi (Negative) aur Istifhaami (Intrrogative) sooraten ho sakti hain. Kisi jumle ke zariya ya to koi manfi khabar di jaati hai, ya kisi ke baare mein sawaal qaayam

kiya jaata hai ya kisi khabar ke baare mein maaloomaat daryaaft ki jaati hai. Is liye teenon zamaanon (Maazi, Haal aur Mustaqbil ki teenon haalaton (ghair mutayyan , istimaraar ya takameel ki teen isbaato nafi ya istifhaam ki teen sooraton mein se kisi eik ka hona zaroori hota hai. Jaise:

Main school jaata hoon. Musbat.

Main school nahin jaata hoon. Manfi.

Kya aap school jaate hain? Istifahaam.

In teenon jumlon ki teen alag alag kaifiyaten hain jinhen ham isbaato nafi aur istifahaam ke naam se jaante hain.

3.14 Musbat (Positive)

Aisa jumla jis se kisi kaam ke hone ya karne ki musabat khabar mile. Jaise:

Wo school jaata hai.

Wo khaana khaata hai.

In donon jumlon mein school jaane aur khaana khaane ki khabar di ja rahi hai jo ki musbat hai.

3.15 Manfi (Negative)

Aise jumle jin se kisi kaam ke hone ya karne ki nafi hoti ho. Jaise:

Wo school nahin jaata hai.

Wo khaana nahin khaata hai.

In donon jumlon mein school jaane aur khaana khaane ki nafi ho rahi hai. Kisi cheez ki nafi (inakaar ko manfi kaha jaata hai).

4 Saakht ke aitabaar se jumlon ki qismen:

Saakht ke aitabaar se jumlon ki kai qismen hoti hain. jin mein se chand par guftagu karna na munaasib na hoga.

4.1 Byaaniya (Narrative)

Jis mein kisi shakhs, jagah ya cheez ke baare mein bayaan kiya jaata hai, jaise:

Ye phool khushboo daar hai.

Is jumle mein phool ke baare mein eik baat batai gai hai ki wo khushboodaar hai.

4.2 Istifhaamiya (Intrrogative)

Jis mein kisi cheez, jagah ya shakhs ke baare mein poochha jaata hai ya sawaal kiya jaata hai. Is jumle ki pahchaan kya, kyon kaise , kab waghaira alfaaz se ki ja sakti hai. Jaise:

Kya ye phool khushboodaar hai?

Is jumle mein phool ki khushboo ke baare mein sawaal kiya gaya hai.

4.3 Hukmiya

Aisa jumla jis mein kisi kaam ke karne ya us se rukne ka hukm diya jaata hai. use hukmiya kaha jaata hai. Hukmiya jumlon mein jumle ke aakhir mein feal laaya jaata hai. Jaise:

Ahmad idhar aao!

Is jumle mein 'aao' feal hai jo sabse aakhir mein aaya hai. Aur is se hukm dena maaloom hota hai.

4.4 Fejaiya (Exclamatory)

Us jumle ko kahte hain jis mein dili ehsaasaat-o-jazbaat jaise hairat-o- istejaab, shram-o-hya, huzan-o-malaal, farhat-o-imbisaat aur gussa ka izahaar kiya jaata hai. Jaise:

Waah! kitna suhaana din hai!

Is jumle mein lafz waah ke istemaal se suhaane din ki kaifiyat ka haal maaloom hota hai.

4.5 Tamannaiya:

Jis mein kisi khawahish, aarzoo, dua ya baddua ka izahaar kiya jaata hai jaise:

Kaash jawaani laut aati.

Is jumle mein lafz 'kaash' se tamanna ka izahaar hota hai.

5 Khulaasa

Dosto! aap ne jumle ki mukhtalif saakht par guftagu karte hue Zamaanye-Maazi, Haal aur Mustaqbil ki mukhtalif sooraton ke baare mein aap ne jaankaari haasil ki. aap ne har zamaane ki mukhtalif sooraton yaani ghair mutayyana yaani (Indefinite) Istimraari yaani (continues) aur Mukammal yaani (Perfect) ke baare mein bhi misaalon ke saath waaqfiyat haasil ki. jumlon ki saakht ke aitbaar se musabat yaani (Positive) manafi yaani (Negative) aur Istifhaamiya yaani (Intrrogative) par bhi yahaan sair haasil baat ki gai. un ke alaawa Byaaniya, Hukmiya, Fejaiya aur Tamannaiya jumlon ke baare mein bhi maaloomaat faraaham ki gai. ummeed hai ki is module ke mutaale ke baad aap log jumla likhte waqt un nekaat ka khaas khyaal rakhte hue zabaan-o-bayaan ki ghaltiyon se mahfooz rahenge.

Disclaimer

Online course ke darsi mawaad ki tarteeb-o-tadveen ke liye NCERT ki darsi wo muaavin darsi kitaabon urdoo zabaan-o-adab ki taarikh, urdu qavaid-o-insha, urdu ki adabi asnaaf, rahnuma kitaab, urdu tadarisiyaat, urdu zaban ki tadarees waghaira se istefada kiya gaya hai

ماڈیول کی تفصیلات اور اس کا خاکہ

Details of Module and its structure

ماڈیول کی تفصیلات	
Module Detail	
مضمون کا نام	اردو
Subject Name	Urdu
کورس کا نام	اردو رسم الخط کی آموزش
Course Name	Urdu Script Learning
ماڈیول کا عنوان	جملہ سازی
Module Name/Title	Jumla Sazi
ماڈیول آئی ڈی	J-M-S-A_11_H
Module ID	
کلیدی الفاظ	ماضی، استمراری، مستقبل، مثبت، منفی، بیانیہ، استفہامیہ، حکمیہ، فجائیہ، تمنائیہ
Keywords	

ڈیولپمنٹ ٹیم

Development Team

کردار	نام	ادارہ
Role	Name	Affiliation
کورس کوآرڈینیٹر	پروفیسر محمد فاروق انصاری	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Coordinators	Prof. Mohd. Faruq Ansari پروفیسر دیوان حنان خان	DEL, NCERT, New Delhi
کورس ایڈمنسٹریٹر	ڈاکٹر عبدالرحمن	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Administrator	Dr. Abdur Rahman ڈاکٹر امتیاز احمد	DEL, NCERT, New Delhi
	Dr. Imtiyaz Ahmad	

मोडीयूल-11

जुमला साज़ी

फेहरिस्त

1	तआरूफ.....	4
2	इस मोडीयूल के मुताले के बाद आप	4
3	मतन.....	5
3.1	जुमले की तारीफ	5
3.2	माज़ी (Past)	5
3.3	ज़मानये-माज़ी गैर मुतय्यन (Past Indefinite).....	7
3.4	ज़मानये-माज़ी इस्तिमरारी: (Past Continous)	7
3.5	ज़मानये-माज़ी मुकम्मल: (Past Perfect).....	8
3.6	ज़मानये-हाल (Present).....	9
3.7	ज़मानये-हाल गैर मुतय्यन (Present Indefinite)	9
3.8	ज़मानये-हाल इस्तिमरारी: (Present Continous).....	10
3.9	ज़मानये-हाल मुकम्मल: (Present Perfect)	11
3.10	ज़मानये-मुसतक़बिल (Future).....	11
3.11	ज़मानये-मुसतक़बिल गैर मुतय्यन (Future Indefinite)	12
3.12	ज़मानये-मुसतक़बिल इस्तिमरारी (Future Continous).....	13
3.13	ज़मानये-मुसतक़बिल मुकम्मल (Future Perfect)	13

3.14	مُصَبِّت (Positive).....	15
3.15	مَنْفِي (Negative)	15
4	ساخت کے اےتبار سے جملوں کی کسमें.....	15
4.1	بیا نیا (Narrative)	15
4.2	اِسْتِفْهَامِيَا (Interrogative).....	16
4.3	هُكْمِيَا.....	16
4.4	فَعْجَائِيَا (Exclamatory).....	16
4.5	تَمَنَّنَائِيَا	17
5	خُلاسا	17

1 तआरुफ

आदाब अज़ीज़ दोस्तो

हुरूफ़ के मजमुए को 'लफ़ज़' और 'अलफ़ाज़' के मजमुए को 'जुमला' कहते हैं। जुमला कभी नाक़िस और कभी ताम यानी मुकम्मल होता है। नाक़िस जुमले मानी के ऐतबार से मुकम्मल नहीं होते, इस मोडीयूल में मुक्कब ताम यानी ऐसे जुमलों के बारे में बात करेंगे जिन के ज़रीये किसी मफ़हूम को किसी मखसूस वक़्त और हालत के ऐतबार से अदा किया जा सके। इस मोडीयूल में इन हालात के मद्द-ए-नज़र गुफ़्तगू की जाएगी जिन के ज़रीए मुतकल्लिम यानी बात करने वाला अपने जुमले की साख़्त और वक़्त के ऐतबार से सही अंदाज़ में माफी-अल-ज़मीर को अदा कर सके। यानी ज़माने की तीनों किस्मों माज़ी, हाल और मुस्तक़बिल की तमाम हालतों से मुतअल्लिक भी बात होगी। इस के इलावा जुमलों की तरह साख़्त के ऐतबार से ब्यानिया, इस्तिफ़हामीया, हुक्मिया, फ़ेजाईया और तुमन्नाईया के इस्बात-व-नफी के मुतअल्लिक भी गुफ़्तगू की जाएगी।

2 इस मोडीयूल के मुताले के बाद आप

1. ज़माना, हालत और साख़्त के ऐतबार से सही जुमले बनाने के उसूलों से वाक़िफ़ होंगे
2. मुक्कब ताम जुमलों की साख़्त और उन्हें बनाने के तरीकों से वाक़िफ़ हो सकेंगे
3. वक़्त और सेगा के साथ साथ जुमलों की साख़्त के बारे में मालूम कर सकेंगे

3 मतन

3.1 जुमले की तारीफ़

अलफ़ाज़ का वो मजमूआ जिस से बात मुकम्मल हो जाएगी जुमला कहलाता है। जैसे वह आए। वह आए और चले गए।

इन दोनों मिसालों में पहला जुमला मुफ़रद जमले की मिसाल है। यानी इस जुमले में एक फ़ायेल और एक फ़ेअल से बात मुकम्मल हो जाती है। दूसरा जुमला मुरक्कब कहलाता है इस लिए कि इस में एक फ़ायेल (वह) और दो फ़ेल (आए और चले गए) हैं और दोनों मिलकर फ़ायेल की आमद-ओ-रफ़्त का पता देते हैं।

जिस जुमला में किसी चीज़ के होने या करने की ख़बर मिले इस में फ़ेअल का होना ज़रूरी है और किसी भी फ़ेअल में माज़ी, हाल और मुस्तक़बिल तीनों ज़मानों (Tens) में से किसी एक ज़माने का पाया जाना शर्त है।

3.2 माज़ी (Past)

माज़ी गुज़रे हुए ज़माने को कहते हैं, यानी ऐसा ज़माना जिस में किसी चीज़ के बारे में ख़बर दी गई हो और इस ख़बर के वजूद पज़ीर हुए कुछ अरसा गुज़र चुका हो। उर्दू में ज़मानये-माज़ी की पहचान ये है कि इस के फ़ेअल के आख़िर में "था", "थी", "थे और थीं" में से कोई एक अलामत मौजूद होती है। जैसे

अहमद स्कूल गया था।

ज़ैनब स्कूल जा रही थी।

महमूद अहमद स्कूल जा चुके थे।

ज़ैनब और सना स्कूल जा रही थीं।

इन जुमलों में 'था', 'थी', 'थे', 'थीं' में ज़मानये-माज़ी की तीन हालतों (ग़ैर मुतय्यन, इस्तिमरारी और मुकम्मल की अलामतें हैं जो हसबे ज़माना बदलती रहती हैं। इसी तरह फ़ायेल के तज़कीर-व-तानीस और वाहिद व जमा के ऐतबार से भी इस की अलामतें बदलती रहती हैं। यानी अगर फ़ायेल वाहिद मुज़क्कर है तो उस के लिए 'था' और अगर फ़ायेल वाहिद मुअन्नस है तो उस के लिए 'थी', अगर फ़ायेल जमा है तो उस के लिए 'थे' और फ़ायेल जमा मुअन्नस के लिए 'थीं' की अलामत का इस्तेमाल किया जाता है। फ़ायेल मुतकल्लिम की सूरत में तज़कीर-व-तानीस के ऐतबार से वाहिद व जमा की अलामतों का इस्तेमाल किया जाता है। जैसे

में गया था। वाहिद मुतकल्लिम मुज़क्कर।

में गई थी। वाहिद मुतकल्लिम मुअन्नस।

हम सब गए थे। जमा मुतकल्लिम मुज़क्कर।

हम सब गई थीं। जमा मुतकल्लिम मुअन्नस।

इन मिसालों से वाज़ेह हो जाता है कि ज़मानये-माज़ी में या तो कोई काम हो चुका होगा, या हो रहा होगा, या हुआ होगा लेकिन इस के होने का ताय्युन नहीं होगा इस लिए फ़ेअल की हालत के ऐतबार से ज़मानये-माज़ी को तीन ज़ेली किस्मों यानी ग़ैर मुतय्यन (Past Indefinite), इस्तिमरारी (Past Continuous) और मुकम्मल (Past Perfect) किस्मों में तकसीम किया जाता है

3.3 ज़मानये-माज़ी ग़ैर मुतय्यन (Past Indefinite)

माज़ी ग़ैर मुतय्यन यानी (Past Indefinite) ऐसा ज़माना है जिस में किसी काम के होने या करने में वक़्त का ताय्युन ना हो। जैसे

अकरम स्कूल गया था।

सना स्कूल गई थी।

वो सब स्कूल गए थे।

वो सब स्कूल गई थीं।

में स्कूल गया था।

हम सब स्कूल गए थे।

इन जुमलों से गुज़रे हुए ज़माने में स्कूल जाने की ख़बर मिल रही है लेकिन स्कूल गए हुए कितना अरसा गुज़रा उस का इलम नहीं हो रहा है। इस लिए ऐसे जुमले जिन में वक़्त का ताय्युन ना हो उसे ग़ैर मुतय्यन (Indefinite) जुमला कहा जाता है।

3.4 ज़मानये-माज़ी इस्तिमरारी: (Past Continuous)

इस्तिमरार के मानी लगातार जारी रहने का अमल है। यानी अगर किसी जुमले में ज़मानये-माज़ी में किसी काम के होने या करने में तसलसुल का इज़हार हो तो उसे माज़ी इस्तिमरारी (Past Continuous) कहा जाता है ऐसी सूरत में अलामत माज़ी (था, थी, थे, थीं से पहले 'रिहा', 'रही', रहे और 'रहें' का इस्तेमाल किया जाता है। जैसे

अहमद स्कूल जा रहा था।

सना स्कूल जा रही थी।

अहमद और महमूद स्कूल जा रहे थे।

सना और ज़ैनब स्कूल जा रही थीं।

इन मिसालों से मालूम होता है कि माज़ी इस्तिमरारी (Past Continues) जुमलों की पहचान ये है कि इस के फ़ेअल के आखिर में अलामत ज़मानये-माज़ी से कबल अलामत इस्तिमरार (रहा,रही, रहे वग़ैरा का इस्तेमाल किया जाता है।

3.5 ज़मानये-माज़ी मुकम्मल: (Past Perfect)

ऐसे जुमले जिन में ज़मानये-माज़ी (Past) में किसी काम के मुकम्मल होने की खबर दी गई हो। उर्दू में ज़मानये-माज़ी मुकम्मल की पहचान ये है कि इस के फ़ेअल के आखिर में चुका था, चुकी थी, चुके थे, चुकी थीं वग़ैरा आता है। जैसे अहमद आ चुका था।

सना आ चुकी थी।

अहमद और महमूद आ चुके थे।

सना और ज़ैनब आ चुकी थीं।

इन मिसालों में अलामत माज़ी (था, थी, थे, थीं) से कबल चुका, चुकी, चुके, अलामत तकमील (मुकम्मल) का इस्तेमाल किया गया है। जिस से मालूम होता है कि जिन जुमलों में अलामत माज़ी के इलावा अलामत तकमील में से कोई एक अलामत मौजूद हो उसे ज़मानये-माज़ी मुकम्मल (Past perfect) कहा जाता है।

3.6 ज़मानये-हाल (Present)

मौजूदा वक़्त को ज़मानये-हाल कहा जाता है। यानी ऐसे जुमले जिन में मौजूदा वक़्त में किसी काम के होने या करने की ख़बर मिले। उर्दू में ज़मानये-हाल की पहचान ये है कि उस के फ़ेअल के आख़िर में 'ता है', 'ति है', 'ते हैं' और 'ति हैं' की अलामतें हैं। जैसे

अहमद स्कूल जाता है।

सना स्कूल जाती है।

अहमद और महमूद स्कूल जाते हैं।

सना और ज़ैनब स्कूल जाती हैं।

इन जुमलों में मौजूदा ज़माने में स्कूल जाने की ख़बर मिल रही है लेकिन स्कूल जाते हुए कितना अरसा हुआ उस का इलम नहीं हो रहा है। इस लिए ऐसे जुमले जिन में वक़्त का ताय्युन ना हो उसे ग़ैर मुतय्यन (Indefinite) जुमला कहा जाता है।

फ़ेअल की कैफ़ीयत के ऐतबार से ज़मानये-हाल को भी मुंदरजा ज़ैल तीन किस्मों ग़ैर मुतय्यन, (Past Indefinite) इस्तिमरारी (Past Continous) और मुकम्मल (Past Perfect) में तक्रसीम किया जाता है।

3.7 ज़मानये-हाल ग़ैर मुतय्यन (Present Indefinite)

ऐसे जुमले जिन के आख़िर में ता हे, ति है, ते हैं, ता हों वग़ैरा आए तो ऐसे जुमले ज़मानये-हाल ग़ैर मुतय्यन कहलाते हैं जैसे

अहमद स्कूल जाता है।

सना किताब पढ़ती है।

अहमद और महमूद स्कूल जाते हैं।

सना और ज़ैनब स्कूल जाती हैं।

इन मिसालों में अलामत हाल, है, और हैं से पहले, ता, ति, तय, का इस्तेमाल किया गया है जिस से मालूम होता है कि इन जुमलों में अलामत हाल के साथ साथ ज़मानये-हाल ग़ैर मुतय्यन (Present Indefinite) की अलामत मौजूद है। इस लिए इन जुमलों को ज़मानये-हाल ग़ैर मुतय्यन कहा जाता है।

3.8 ज़मानये-हाल इस्तिमरारी: (Present Continous)

ऐसे जुमले जिन के आखिर में रहा है, रही है, रहे हैं, रहा हूँ, रहे हो, रहीं हैं वगैरा आए उन्हें ज़मानये-हाल इस्तिमरारी (Present Indefinite) कहा जाता है जैसे

वो आ रहा है।

वो आ रही है।

मैं आ रहा हूँ।

तुम आ रहे हो।

तुम आ रही हो।

वो आ रहे हैं।

वो आ रही हैं।

इन जुमलों से वाज़ेह हो जाता है कि ज़मानये-हाल इस्तिमरारी में मौजूदा वक़्त में किसी काम के मुसलसल होने की ख़बर दी जा रही है और फ़ायेल की तज़कीर-व-तानीस और वाहिद जमा के ऐतबार से अलामते-हाल और तसलसुल दोनों बदलते हैं। इस के बनाने का तरीका ये है कि फ़ेअल के आखिर में अलामत हाल इस्तिमरारी लगा दें इस से जुमला ज़मानये-हाल इस्तिमरारी बन जाएगा।

3.9 ज़मानये-हाल मुकम्मल: (Present Perfect)

ऐसे जुमले जिन के आखिर में चुका है, चुका हूँ, चुके हो, चुके हैं, चुकी है, चुकी हैं वगैरा आए तो इस जुमला को ज़मानये-हाल मुकम्मल (Present Perfect) कहा जाता है जैसे:

अहमद स्कूल जा चुका है।

सना स्कूल जा चुकी है।

मैं स्कूल जा चुका हूँ।

तो स्कूल जा चुका है चुकी है।

हम स्कूल जा चुके हैं।

हम सब स्कूल जा चुकी हैं।

इन जुमलों पर गौर करने से मालूम होता है कि जिन जुमलों के फ़ेअल के आखिर में अलामत हाल मुकम्मल आए उसे ज़मानये-हाल मुकम्मल कहा जाता है। उन के बनाने का तरीका ये है कि फ़ेअल के आखिर में मज़कूरा अलामतों में से सेगा और फ़ायेल के तज़कीर-व-तानीस के ऐतबार से फ़ेअल के आखिर में अलामत को जोड़ दें इस से जुमला ज़मानये-हाल मुकम्मल बन जाता है।

3.10 ज़मानये-मुस्तक़बिल (Future)

मुस्तक़बिल के मानी आने वाले के होते हैं, यानी वो ज़माना जो अब तक नहीं आया है बल्कि बाद में वकू पज़ीर होगा उसे मुस्तक़बिल कहते हैं। इस ज़माने की अलामत गा, गी, गे है। मिसाल:

अहमद कल स्कूल जाये गा।

सना कल स्कूल जाएगी।

हम सब कल स्कूल जाएंगे।

वो सब कल स्कूल जाएँगी।

इन जुमलों से मालूम होता है कि स्कूल जाने का काम होने वाला है यानी जिन जुमलों से आइन्दा किसी काम के करने या होने की खबर दी जा रही हो तो उसे ज़मानये-मुसतक़बिल कहा जाता है। फ़ेअल की कैफ़ीयत के ऐतबार से इस की भी तीन क्रिस्में होती हैं!

3.11 ज़मानये-मुसतक़बिल ग़ैर मुतय्यन (Future Indefinite)

ऐसे जुमले जिन में किसी आइन्दा ज़माने में किसी काम के होने या करने की खबर मिले लेकिन इस में वक़्त का तअय्यन ना हो तो उसे ज़मानये-मुसतक़बिल ग़ैर मुतय्यन कहते हैं, इस की अलामत आए गा, आए गी, आयेंगे, आयें गी, आऊँगा वग़ैर है। जैसे:

वो खाए गा।

वो गाए गी।

हम जाएँगे।

वो जाएँगी।

इन जुमलों पर ग़ौर करने से मालूम होता है कि जाने का अमल आइन्दा ज़माने में होने वाला है लेकिन कब होगा उस का कोई तअय्यन मौजूद नहीं है। इस लिए इस जुमला को ज़मानये-मुसतक़बिल ग़ैर मुतय्यन (Future Indefinite) कहा जाता है। इस के बनाने का तरीका ये है कि फ़ेअल के आखिर में अलामत मुस्तक़बिल ग़ैर मुतय्यन ए गा, ऐ गी, ईंगे, ईंगी लगा दिया जाता है।

3.12 ज़मानये-मुसतक़बिल इस्तिमरारी (Future Continuous)

ऐसे जुमले जिन से आने वाले वक़्त में किसी काम के मुसलसल होने या करने की ख़बर मिल रही होतो इन जुमलों को ज़मानये-मुसतक़बिल इस्तिमरारी (Future Continuous) कहा जाता है। मुस्तक़बिल इस्तिमरारी की अलामत तार है गा, ति रहे गी, तय रहें गे, ति रहें गी, ता रहूं गा वग़ैरा है। जैसे:

वो किताब पढ़ता रहे गा।

वो किताब पढ़ती रहे गी।

हम किताब पढ़ते रहें गे।

हम सब किताब पढ़ती रहें गी।

इन जुमलों पर गौर करने से मालूम होता है कि जिन जुमलों में ज़मानये-मुसतक़बिल की अलामत (गा, गी, गे के साथ अलामत इस्तिमरार (रहा, रही, रहे, रहीं वग़ैरा का इस्तेमाल किया जाता है उन्हें ज़माना मुस्तक़िल इस्तिमरारी (Future Continuous) कहा जाता है। इस के बनाने का तरीक़ा ये है कि फ़ेअल के आख़िर में अलामत ज़माना (अलामत ज़मानये-मुसतक़बिल से क़बल अलामत इस्तिमरार रहा, रही, रहे, रहें को जोड़ दिया जाता है।

3.13 ज़मानये-मुसतक़बिल मुकम्मल (Future Perfect)

ऐसे जुमले जिन से आने वाले ज़माने में किसी काम के करने या होने की मुकम्मल ख़बर दी जाये तो उन्हें जुमला ज़मानये-मुसतक़बिल मुकम्मल (Future Perfect) कहा जाता है। इस की अलामत ये है कि फ़ेअल के आख़िर में अलामत मुस्तक़बिल (गा, गी, गे से पहले अलामत मुकम्मल (चुका, चुकी, चुके, चुकीं वग़ैरा का इस्तेमाल होता है। जैसे:

अहमद स्कूल जा चुका होगा।

सना स्कूल जा चुकी होगी।

लड़के स्कूल जा चुके होंगे।

लड़कीयां स्कूल जा चुकी होंगी।

इन जुमलों पर गौर करने से पता चलता है कि जिन जुमलों में आने वाले ज़माने में किसी काम के होने या करने के पूरा होने की खबर मिल रही हो तो उन जुमलों को ज़मानये-मुस्तक़बिल मुकम्मल (Future Perfect) कहा जाता है। इस के बनाने का तरीका ये है कि फ़ेअल के आखिर में अलामत मुस्तक़बिल (गा, गी, गे से पहले (अलामत तकमील चुका, चुकी, चुके, चुकीं को जोड़ दिया जाता है।

इन तीनों ज़मानों की तीनों हालतों की तीन मुस्बत (Positive) मन्फी (Negative) और इस्तिफ़हामी (Interrogative) सूरतें हो सकती हैं। किसी जुमले के ज़रीया या तो कोई मन्फी खबर दी जाती है, या किसी के बारे में सवाल क़ायम किया जाता है या किसी खबर के बारे में मालूमात दरयाफ़्त की जाती है। इस लिए तीनों ज़मानों (माज़ी, हाल और मुस्तक़बिल की तीनों हालतों (ग़ैर मुतय्यन , इस्तिमरार या तकमील की तीन इस्बातो-नफ़ी या इस्तिफ़हाम की तीन सूरतों में से किसी एक का होना ज़रूरी होता है। जैसे:

मैं स्कूल जाता हूँ मुस्बत।

मैं स्कूल नहीं जाता हूँ। मन्फी।

क्या आप स्कूल जाते हैं? इस्तिफ़हाम।

इन तीनों जुमलों की तीन अलग अलग कैफियतें हैं जिन्हें हम इस्बातो-नफी और इस्तिफ़हाम के नाम से जानते हैं।

3.14 मुसबत (Positive)

ऐसा जुमला जिस से किसी काम के होने या करने की मुसबत खबर मिले: जैसे
वो स्कूल जाता है।

वो खाना खाता है।

इन दोनों जुमलों में स्कूल जाने और खाना खाने की खबर दी जा रही है जो कि मुसबत है।

3.15 मन्फ़ी (Negative)

ऐसे जुमले जिन से किसी काम के होने या करने की नफी होती हो। जैसे:

वो स्कूल नहीं जाता है।

वो खाना नहीं खाता है।

इन दोनों जुमलों में स्कूल जाने और खाना खाने की नफी हो रही है। किसी चीज़ की नफी (इनकार को मन्फ़ी कहा जाता है।

4 साख़्त के ऐतबार से जुमलों की किसमें

साख़्त के ऐतबार से जुमलों की कई किसमें होती है। जिन में से चंद पर गुफ़्तगू करना नामुनासिब ना होगा।

4.1 ब्यानिया (Narrative)

जिस में किसी शख्स, जगह या चीज़ के बारे में बयान किया जाता है। जैसे
ये फूल खुशबूदार है।

इस जुमले में फूल के बारे में एक बात बताई गई है कि वो खुशबूदार है

4.2 इस्तिफ़हामीया (Interrogative)

जिस में किसी चीज़, जगह या शख्स के बारे में पूछा जाता है या सवाल किया जाता है। इस जुमले की पहचान क्या, क्यों कैसे , कब वगैरा अलफ़ाज़ से की जा सकती है। जैसे:

क्या ये फूल खुशबूदार है।

इस जुमले में फूल की खुशबू के बारे में सवाल किया गया है।

4.3 हुक्मिया

ऐसा जुमला जिस में किसी काम के करने या इस से रुकने का हुक्म दिया जाता है। उसे हुक्मिया कहा जाता है। हुक्मिया जुमलों में जुमले के आखिर में फ़ेअल लाया जाता है। जैसे:

अहमद इधर आओ।

इस जुमले में 'आओ' फ़ेअल है जो सबसे आखिर में आया है। और इस से हुक्म देना मालूम होता है।

4.4 फ़ेजाईया (Exclamatory)

इस जुमला को कहते हैं जिस में दिली एहसासात व जज़्बात जैसे हैरत-व-इस्तेजाब, श्रम-व-दया, हुज़न-व-मलाल, फ़र्हत-व-इम्बिसात और गुस्सा का इज़हार किया जाता है। जैसे:

वाह कितना सुहाना दिन है।

इस जुमले में लफ़ज़ 'वाह' के इस्तेमाल से सुहाने दिन की कैफ़ीयत का हाल मालूम होता है।

4.5 तमन्नाईया

जिस में किसी खाहिश, आरजू, दुआ या बदा का इज़हार किया जाता है जैसे: काश जवानी लौट आती।

इस जुमले में लफ़ज़ 'काश' से तमन्ना का इज़हार होता है।

5 खुलासा

दोस्तो आप ने जुमले की मुख्तलिफ़ साख़्त पर गुफ़्तगू करते हुए ज़मानये-माज़ी, हाल और मुस्तक़बिल की मुख्तलिफ़ सूरतों के बारे में आप ने जानकारी हासिल की। आप ने हर ज़माने की मुख्तलिफ़ सूरतों यानी ग़ैर मुतय्यना यानी (Indefinite) इस्तिमरारी यानी (Continuous) और मुकम्मल यानी (Perfect) के बारे में भी मिसालों के साथ वाक़फ़ीयत हासिल की। जुमलों की साख़्त के ऐतबार से मुसबत यानी (Positive) मनफ़ी यानी (Negative) और इस्तिफ़हामीया यानी (Interrogative) पर भी यहां सैर-ऐ-हासिल बात की गई। उन के अलावा ब्यानिया, हुक्मिया, फ़ेजाईया और तमन्नाईया जुमलों के बारे में भी मालूमात फ़राहम की गई। उम्मीद है कि इस मोडीयूल के मुताले के बाद आप लोग जुमला लिखते वक़्त उन नेकात का ख़ास ख़याल रखते हुए ज़बान-व-बयान की गलतीयों से महफूज़ रहेंगे।

Disclaimer

ऑनलाइन कोर्स के दर्सी मवाद की तर्तीब व तदवीन के लिए एन सी ई आर टी की दर्सी व मुआविन दर्सी किताबों उर्दू ज़बान व अदब की तारीख, उर्दू क्वाइदो-इंशा, उर्दू की अदबी अस्नाफ़, रहनुमा किताब, उर्दू तदरिसिय्यात, उर्दू ज़बान की तदरीस वगैरा से इस्तेफादा किया गया है

ماڈیول کی تفصیلات اور اس کا خاکہ

Details of Module and its structure

ماڈیول کی تفصیلات	
Module Detail	
مضمون کا نام	اردو
Subject Name	Urdu
کورس کا نام	اردو رسم الخط کی آموزش
Course Name	Urdu Script Learning
ماڈیول کا عنوان	جملہ سازی
Module Name/Title	Jumla Sazi
ماڈیول آئی ڈی	J-M-S-A_11_U
Module ID	
کلیدی الفاظ	ماضی، استمراری، مستقبل، مثبت، منفی، بیانیہ، استفہامیہ، حکمیہ، فجائیہ، تمنائیہ
Keywords	

ڈیولپمنٹ ٹیم

Development Team

کردار	نام	ادارہ
Role	Name	Affiliation
کورس کوآرڈینیٹر	پروفیسر محمد فاروق انصاری	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Coordinators	Prof. Mohd. Faruq Ansari	DEL, NCERT, New Delhi
	پروفیسر دیوان حنان خان	
	Prof. Diwan Hannan Khan	
کورس ایڈمنسٹریٹر	ڈاکٹر عبدالرحمن	ڈی ای ایل، این سی ای آر ٹی، نئی دہلی
Course Administrator	Dr. Abdur Rahman	DEL, NCERT, New Delhi
	ڈاکٹر امتیاز احمد	
	Dr. Imtiyaz Ahmad	

ماڈیول: 11

جملہ سازی

فہرست

4.....	1 تعارف
4.....	2 اس ماڈیول کے مطالعے کے بعد آپ:
4.....	3 متن
4.....	3.1 جملے کی تعریف:
5.....	3.2 ماضی (Past)
6.....	3.3 زمانہ ماضی غیر متعین: (Past Indefinite)
6.....	3.4 زمانہ ماضی استمراری: (Past Continues)
7.....	3.5 زمانہ ماضی مکمل: (Past Perfect)
7.....	3.6 زمانہ حال: (Present)
8.....	3.7 زمانہ حال غیر متعین: (Present Indefinite)
8.....	3.8 زمانہ حال استمراری: (Present Continues)
9.....	3.9 زمانہ حال مکمل: (Present Perfect)
10.....	3.10 زمانہ مستقبل: (Future)
10.....	3.11 زمانہ مستقبل غیر متعین: (Future Indefinite)
11.....	3.12 زمانہ مستقبل استمراری: (Future Continues)
11.....	3.13 زمانہ مستقبل مکمل: (Future Perfect)

12:Positive مثبت	3.14
12:Negative منفی	3.15
13: ساخت کے اعتبار سے جملوں کی قسمیں:	4
13:Narrative بیانیہ	4.1
13: Interrogative استنہامیہ	4.2
13 حکمیہ	4.3
14:Exclamatory فحاشیہ	4.4
14 تمنائیہ	4.5
14 خلاصہ	5

1 تعارف

آداب! عزیز دوستو!

حروف کے مجموعے کو 'لفظ' اور 'الفاظ' کے مجموعے کو 'جملہ' کہتے ہیں۔ جملہ کبھی ناقص اور کبھی تام یعنی مکمل ہوتا ہے۔ ناقص جملے معنی کے اعتبار سے مکمل نہیں ہوتے، اس ماڈیول میں مرکب تام یعنی ایسے جملوں کے بارے میں بات کریں گے جن کے ذریعے کسی مفہوم کو کسی مخصوص وقت اور حالت کے اعتبار سے ادا کیا جاسکے۔ اس ماڈیول میں ان حالات کے مد نظر گفتگو کی جائے گی جن کے ذریعے متکلم یعنی بات کرنے والا اپنے جملے کی ساخت اور وقت کے اعتبار سے صحیح انداز میں مافی الضمیر کو ادا کر سکے۔ یعنی زمانے کی تینوں قسموں (ماضی، حال اور مستقبل) کی تمام حالتوں سے متعلق بھی بات ہوگی۔ اس کے علاوہ جملوں کی طرح ساخت کے اعتبار سے بیانیہ، استفہامیہ، حکمیہ، فجائیہ اور تمنائیہ کے اثبات و نفی کے متعلق بھی گفتگو کی جائے گی۔

2 اس ماڈیول کے مطالعے کے بعد آپ:

1. زمانہ، حالت اور ساخت کے اعتبار سے صحیح جملے بنانے کے اصولوں سے واقف ہوں گے۔
2. مرکب تام جملوں کی ساخت اور انھیں بنانے کے طریقوں سے واقف ہو سکیں گے۔
3. وقت اور صیغہ کے ساتھ ساتھ جملوں کی ساخت کے بارے میں معلوم کر سکیں گے۔

3 متن

3.1 جملے کی تعریف:

الفاظ کا وہ مجموعہ جس سے بات مکمل ہو جائے جملہ کہلاتا ہے۔ جیسے وہ آئے۔ وہ آئے اور چلے گئے۔

ان دونوں مثالوں میں پہلا جملہ مفرد جملے کی مثال ہے۔ یعنی اس جملے میں ایک فاعل اور ایک فعل سے بات مکمل ہو جاتی ہے۔ دوسرا جملہ مرکب کہلاتا ہے اس لیے کہ اس میں ایک فاعل (وہ) اور دو فعل (آئے اور چلے گئے) ہیں اور دونوں مل کر فاعل کی آمد و رفت کا پتہ دیتے ہیں۔

جس جملہ میں کسی چیز کے ہونے یا کرنے کی خبر ملے اس میں فعل کا ہونا ضروری ہے اور کسی بھی فعل میں ماضی، حال اور مستقبل تینوں زمانوں (Tens) میں سے کسی ایک زمانے کا پایا جانا شرط ہے۔

3.2 ماضی (Past)

ماضی گزرے ہوئے زمانے کو کہتے ہیں، یعنی ایسا زمانہ جس میں کسی چیز کے بارے میں خبر دی گئی ہو اور اس خبر کے وجود پذیر ہوئے کچھ عرصہ گزر چکا ہو۔ اردو میں زمانہ ماضی کی پہچان یہ ہے کہ اس کے فعل کے آخر میں "تھا"، "تھی"، "تھے" اور "تھیں" میں سے کوئی ایک علامت موجود ہوتی ہے۔ جیسے:

احمد اسکول گیا تھا۔

زینب اسکول جا رہی تھی۔

محمود احمد اسکول جا چکے تھے۔

زینب اور ثنا اسکول جا رہی تھیں۔

ان جملوں میں "تھا"، "تھی"، "تھے"، "تھیں" میں زمانہ ماضی کی تین حالتوں (غیر متعین، استمراری اور مکمل) کی علامتیں ہیں جو حسب زمانہ بدلتی رہتی ہیں۔ اسی طرح فاعل کے تذکیر و تانیث اور واحد و جمع کے اعتبار سے بھی اس کی علامتیں بدلتی رہتی ہیں۔ یعنی اگر فاعل واحد مذکر ہے تو اس کے لیے "تھا" اور اگر فاعل واحد مؤنث ہے تو اس کے لیے "تھی"، اگر فاعل جمع ہے تو اس کے لیے "تھے" اور فاعل جمع مؤنث کے لیے "تھیں" کی علامت کا استعمال کیا جاتا ہے۔ فاعل متکلم کی صورت میں تذکیر و تانیث کے اعتبار سے واحد و جمع کی علامتوں کا استعمال کیا جاتا ہے۔ جیسے:

میں گیا تھا۔ واحد متکلم مذکر

میں گئی تھی۔ واحد متکلم مؤنث

ہم سب گئے تھے۔ جمع متکلم مذکر

ہم سب گئی تھیں۔ جمع متکلم مؤنث

ان مثالوں سے واضح ہو جاتا ہے کہ زمانہ ماضی میں یا تو کوئی کام ہو چکا ہو گا، یا ہو رہا ہو گا، یا ہوا ہو گا لیکن اس کے ہونے کا تعین نہیں ہو گا اس لیے فعل کی حالت کے اعتبار سے زمانہ ماضی کو تین ذیلی قسموں یعنی غیر متعین (Past Indefinite)، استمراری (Past Continues) اور مکمل (Past Perfect) قسموں میں تقسیم کیا جاتا ہے۔

3.3 زمانہ ماضی غیر متعین: (Past Indefinite)

ماضی غیر متعین یعنی (Past Indefinite) ایسا زمانہ ہے جس میں کسی کام کے ہونے یا کرنے میں وقت کا تعین نہ ہو۔ جیسے

اکرم اسکول گیا تھا۔

ثنا اسکول گئی تھی۔

وہ سب اسکول گئے تھے۔

وہ سب اسکول گئیں تھیں۔

میں اسکول گیا تھا۔

ہم سب اسکول گئے تھے۔

ان جملوں سے گزرے ہوئے زمانے میں اسکول جانے کی خبر مل رہی ہے لیکن اسکول گئے ہوئے کتنا عرصہ گذرا اس کا علم نہیں ہو رہا ہے۔ اس لیے ایسے جملے جن میں وقت کا تعین نہ ہو اسے غیر متعین (Indefinite) جملہ کہا جاتا ہے۔

3.4 زمانہ ماضی استمراری: (Past Continues)

استمرار کے معنی لگاتار جاری رہنے کا عمل ہے۔ یعنی اگر کسی جملے میں زمانہ ماضی میں کسی کام کے ہونے یا کرنے میں تسلسل کا اظہار ہو تو اسے ماضی استمراری (Past Continues) کہا جاتا ہے ایسی صورت میں علامت ماضی (تھا، تھی، تھے، تھیں) سے پہلے "رہا"، "رہی"، "رہے" اور "رہیں" کا استعمال کیا جاتا ہے۔ جیسے

احمد اسکول جا رہا تھا۔

ثنا اسکول جا رہی تھی۔

احمد اور محمود اسکول جا رہے تھے۔

شنا اور زینب اسکول جارہی تھیں۔

ان مثالوں سے معلوم ہوتا ہے کہ ماضی استمراری (Past Continues) جملوں کی پہچان یہ ہے کہ اس کے فعل کے آخر میں علامت زمانہ ماضی سے قبل علامت استمرار (رہا، رہی، رہے) وغیرہ کا استعمال کیا جاتا ہے۔

3.5 زمانہ ماضی مکمل: (Past Perfect)

ایسے جملے جن میں زمانہ ماضی (Past) میں کسی کام کے مکمل ہونے کی خبر دی گئی ہو۔ اردو میں زمانہ ماضی مکمل کی پہچان یہ ہے کہ اس کے فعل کے آخر میں چکا تھا، چکی تھی، چکے تھے، چکی تھیں وغیرہ آتا ہے۔ جیسے

احمد آچکا تھا۔

شنا آچکی تھی۔

احمد اور محمود آچکے تھے۔

شنا اور زینب آچکی تھیں۔

ان مثالوں میں علامت ماضی (تھا، تھی، تھے، تھیں) سے قبل چکا، چکی، چکے، علامت تکمیل (مکمل) کا استعمال کیا گیا ہے۔ جس سے معلوم ہوتا ہے کہ جن جملوں میں علامت ماضی کے علاوہ علامت تکمیل میں سے کوئی ایک علامت موجود ہو اسے زمانہ ماضی مکمل (Past Perfect) کہا جاتا ہے۔

3.6 زمانہ حال: (Present)

موجودہ وقت کو زمانہ حال کہا جاتا ہے۔ یعنی ایسے جملے جن میں موجودہ وقت میں کسی کام کے ہونے یا کرنے کی خبر ملے۔ اردو میں زمانہ حال کی پہچان یہ ہے کہ اس کے فعل کے آخر میں ”تا ہے“، ”تی ہے“، ”تے ہیں“ اور ”تی ہیں“ کی علامتیں آتی ہیں۔ جیسے

احمد اسکول جاتا ہے۔

شنا اسکول جاتی ہے۔

احمد اور محمود اسکول جاتے ہیں۔

شنا اور زینب اسکول جاتی ہیں۔

ان جملوں میں موجودہ زمانے میں اسکول جانے کی خبر مل رہی ہے لیکن اسکول جاتے ہوئے کتنا عرصہ ہو اس کا علم نہیں ہو رہا ہے۔ اس لیے ایسے جملے جن میں وقت کا تعین نہ ہو اسے غیر متعین (Indefinite) جملہ کہا جاتا ہے۔

فعل کی کیفیت کے اعتبار سے زمانہ حال کو بھی مندرجہ ذیل تین قسموں میں غیر متعین، (Past Indefinite) استمراری (Past Continues) اور مکمل (Past Perfect) میں تقسیم کی جاتا ہے۔

3.7 زمانہ حال غیر متعین: (Present Indefinite)

ایسے جملے جن کے آخر میں تا ہے، تی ہے، تے ہیں، تا ہوں وغیرہ آئے تو ایسے جملے زمانہ حال غیر متعین کہلاتے ہیں: جیسے
احمد اسکول جاتا ہے۔

شنا کتاب پڑھتی ہے۔

احمد اور محمود اسکول جاتے ہیں۔

شنا اور زینب اسکول جاتی ہیں۔

ان مثالوں میں علامت حال، ہے، اور ہیں سے پہلے، تا، تی، تے، کا استعمال کیا گیا ہے جس سے معلوم ہوتا ہے کہ ان جملوں میں علامت حال کے ساتھ ساتھ زمانہ حال غیر متعین (Present Indefinite) کی علامت موجود ہے۔ اس لیے ان جملوں کو زمانہ حال غیر متعین کہا جاتا ہے۔

3.8 زمانہ حال استمراری: (Present Continues)

ایسے جملے جن کے آخر میں رہا ہے، رہی ہے، رہے ہیں، رہا ہوں، رہے ہو، رہیں ہیں وغیرہ آئے انھیں زمانہ حال استمراری (Present Indefinite) کہا جاتا ہے جیسے:

وہ آرہا ہے۔

وہ آرہی ہے۔

میں آرہا ہوں۔

تم آرہے ہو۔

تم آرہی ہو۔

وہ آرہے ہیں۔

وہ آرہی ہیں۔

ان جملوں سے واضح ہو جاتا ہے کہ زمانہ حال استمراری میں موجودہ وقت میں کسی کام کے مسلسل ہونے کی خبر دی جا رہی ہے اور فاعل کی تذکیر و تانیث اور واحد جمع کے اعتبار سے علامت حال اور تسلسل دونوں بدلتے ہیں۔ اس کے بنانے کا طریقہ یہ ہے کہ فعل کے آخر میں علامت حال استمراری لگا دیں اس سے جملہ زمانہ حال استمراری بن جائے گا۔

3.9 زمانہ حال مکمل: (Present Perfect)

ایسے جملے جن کے آخر میں چکا ہے، چکا ہوں، چکے ہو، چکے ہیں، چکی ہے، چکی ہیں وغیرہ آئے تو اس جملہ کو زمانہ حال مکمل (Present Perfect) کہا جاتا ہے جیسے:

احمد اسکول جا چکا ہے۔

ثنا اسکول جا چکی ہے۔

میں اسکول جا چکا ہوں۔

تو اسکول جا چکا ہے / چکی ہے۔

ہم اسکول جا چکے ہیں۔

ہم سب اسکول جا چکی ہیں۔

ان جملوں پر غور کرنے سے معلوم ہوتا ہے کہ جن جملوں کے فعل کے آخر میں علامت حال مکمل آئے اسے زمانہ حال مکمل کہا جاتا ہے۔ ان کے بنانے کا طریقہ یہ ہے کہ فعل کے آخر میں مذکورہ علامتوں میں سے صیغہ اور فاعل کے تذکیر و تانیث کے اعتبار سے فعل کے آخر میں علامت کو جوڑ دیں اس سے جملہ زمانہ حال مکمل بن جاتا ہے۔

3.10 زمانہ مستقبل: (Future)

مستقبل کے معنی آنے والے کے ہوتے ہیں، یعنی وہ زمانہ جو اب تک نہیں آیا ہے بلکہ بعد میں وقوع پذیر ہوگا اسے مستقبل کہتے ہیں۔ اس زمانے کی علامت گا، گی، گے ہے۔ مثلاً

احمد کل اسکول جائے گا۔

شناکل اسکول جائے گی۔

ہم سب کل اسکول جائیں گے۔

وہ سب کل اسکول جائیں گی۔

ان جملوں سے معلوم ہوتا ہے کہ اسکول جانے کا کام ہونے والا ہے یعنی جن جملوں سے آئندہ کسی کام کے کرنے یا ہونے کی خبر دی جا رہی ہو تو اسے زمانہ مستقبل کہا جاتا ہے۔ فعل کی کیفیت کے اعتبار سے اس کی بھی تین قسمیں ہوتی ہیں۔

3.11 زمانہ مستقبل غیر متعین: (Future Indefinite)

ایسے جملے جن میں کسی آئندہ زمانے میں کسی کام کے ہونے یا کرنے کی خبر ملے لیکن اس میں وقت کا تعین نہ ہو تو اسے زمانہ مستقبل غیر متعین کہتے ہیں، اس کی علامت اے گا، اے گی، ایں گے، ایں گی، اوں گا وغیر ہے۔ جیسے:

وہ کھائے گا۔

وہ گائے گی۔

ہم جائیں گے۔

وہ جائیں گی۔

ان جملوں پر غور کرنے سے معلوم ہوتا ہے کہ جانے کا عمل آئندہ زمانے میں ہونے والا ہے لیکن کب ہو گا اس کا کوئی تعین موجود نہیں ہے۔ اس لیے اس جملہ کو زمانہ مستقبل غیر متعین (Future Indefinite) کہا جاتا ہے۔ اس کے بنانے کا طریقہ یہ ہے کہ فعل کے آخر میں علامت مستقبل غیر متعین لگائے گا، گے، نہیں گے، نہیں گی لگا دیا جاتا ہے۔

3.12 زمانہ مستقبل استمراری: (Future Continues)

ایسے جملے جن سے آنے والے وقت میں کسی کام کے مسلسل ہونے یا کرنے کی خبر مل رہی ہو تو ان جملوں کو زمانہ مستقبل استمراری (Future Continues) کہا جاتا ہے۔ مستقبل استمراری کی علامت "تارہے گا، تی رہے گی، تے رہیں گے، تی رہیں گی، تارہوں گا" وغیرہ ہے۔ جیسے:

وہ کتاب پڑھتا رہے گا۔

وہ کتاب پڑھتی رہے گی۔

ہم کتاب پڑھتے رہیں گے۔

ہم سب کتاب پڑھتی رہیں گی۔

ان جملوں پر غور کرنے سے معلوم ہوتا ہے کہ جن جملوں میں زمانہ مستقبل کی علامت (گا، گی، گے) کے ساتھ علامت استمرار (رہا، رہی، رہے، رہیں) وغیرہ کا استعمال کیا جاتا ہے انہیں زمانہ مستقبل استمراری (Future Continues) کہا جاتا ہے۔ اس کے بنانے کا طریقہ یہ ہے کہ فعل کے آخر میں علامت زمانہ (علامت زمانہ مستقبل) سے قبل علامت استمرار رہا، رہی، رہے، رہیں کو جوڑ دیا جاتا ہے۔

3.13 زمانہ مستقبل مکمل (Future Perfect)

ایسے جملے جن سے آنے والے زمانے میں کسی کام کے کرنے یا ہونے کی مکمل خبر دی جائے تو انہیں جملہ زمانہ مستقبل مکمل (Future Perfect) کہا جاتا ہے۔ اس کی علامت یہ ہے کہ فعل کے آخر میں علامت مستقبل (گا، گی، گے) سے پہلے علامت مکمل (چکا، چکی، چکے، چکیں) وغیرہ کا استعمال ہوتا ہے۔ جیسے:

احمد اسکول جا چکا ہو گا۔

ثنا اسکول جا چکی ہو گی۔

لڑکے اسکول جا چکے ہوں گے۔

لڑکیاں اسکول جا چکی ہوں گی۔

ان جملوں پر غور کرنے سے پتہ چلتا ہے کہ جن جملوں میں آنے والے زمانے میں کسی کام کے ہونے یا کرنے کے پورا ہونے کی خبر مل رہی ہو تو ان جملوں کو زمانہ مستقبل مکمل (Future Perfect) کہا جاتا ہے۔ اس کے بنانے کا طریقہ یہ ہے کہ فعل کے آخر میں علامت مستقبل (گا، گی، گے) سے پہلے (علامت تکمیل) چکا، چکی، چکے، چکیں کو جوڑ دیا جاتا ہے۔

ان تینوں زمانوں کی تینوں حالتوں کی تین (مثبت، Positive، منفی Negative اور استفہامی Interrogative) صورتیں ہو سکتی ہیں۔ کسی جملے کے ذریعہ یا تو کوئی نفی خبر دی جاتی ہے، یا کسی کے بارے میں سوال قائم کیا جاتا ہے یا کسی خبر کے بارے میں معلومات دریافت کی جاتی ہے۔ اس لیے تینوں زمانوں (ماضی، حال اور مستقبل) کی تینوں حالتوں (غیر متعین، استمراری یا تکمیل) کی تین اثبات و نفی یا استفہام کی تین صورتوں میں سے کسی ایک کا ہونا ضروری ہوتا ہے۔ جیسے

مثبت میں اسکول جاتا ہوں

منفی میں اسکول نہیں جاتا ہوں۔

کیا آپ اسکول جاتے ہیں؟ استفہام

ان تینوں جملوں کی تین الگ الگ کیفیتیں ہیں جنہیں ہم اثبات و نفی اور استفہام کے نام سے جانتے ہیں۔

3.14 مثبت Positive:

ایسا جملہ جس سے کسی کام کے ہونے یا کرنے کی مثبت خبر ملے: جیسے

وہ اسکول جاتا ہے۔

وہ کھانا کھاتا ہے۔

ان دونوں جملوں میں اسکول جانے اور کھانا کھانے کی خبر دی جا رہی ہے جو کہ مثبت ہے۔

3.15 منفی Negative:

ایسے جملے جن سے کسی کام کے ہونے یا کرنے کی نفی ہوتی ہو۔ جیسے

وہ اسکول نہیں جاتا ہے۔

وہ کھانا نہیں کھاتا ہے۔

ان دونوں جملوں میں اسکول جانے اور کھانا کھانے کی نفی ہو رہی ہے۔ کسی چیز کی نفی (انکار) کو منفی کہا جاتا ہے۔

4 ساخت کے اعتبار سے جملوں کی قسمیں:

ساخت کے اعتبار سے جملوں کی کئی قسمیں ہوتی ہے۔ جن میں سے چند پر گفتگو کرنا مناسب نہ ہو گا۔

4.1 بیانیہ Narrative:

جس میں کسی شخص، جگہ یا چیز کے بارے میں بیان کیا جاتا ہے۔ جیسے

یہ پھول خوشبو دار ہے۔

اس جملے میں پھول کے بارے میں ایک بات بتائی گئی ہے کہ وہ خوشبو دار ہے۔

4.2 استفہامیہ Interrogative:

جس میں کسی چیز، جگہ یا شخص کے بارے میں پوچھا جاتا ہے یا سوال کیا جاتا ہے۔ اس جملے کی پہچان کیا، کیوں کیسے، کب وغیرہ الفاظ سے کی جاسکتی ہے۔ جیسے

کیا یہ پھول خوشبو دار ہے؟

اس جملے میں پھول کی خوشبو کے بارے میں سوال کیا گیا ہے۔

4.3 حکمیہ

ایسا جملہ جس میں کسی کام کے کرنے یا اس سے رکنے کا حکم دیا جاتا ہے۔ اسے حکمیہ کہا جاتا ہے۔ حکمیہ جملوں میں جملے کے آخر میں فعل لایا جاتا ہے۔ جیسے

احمد ادھر آؤ!

اس جملے میں "آؤ" فعل ہے جو سب سے آخر میں آیا ہے۔ اور اس سے حکم دینا معلوم ہوتا ہے۔

4.4 فجائیہ Exclamatory:

اس جملہ کو کہتے ہیں جس میں دلی احساسات و جذبات جیسے حیرت و استعجاب، شرم و حیا، حزن و ملال، فرحت و انبساط اور غصہ کا اظہار کیا جاتا ہے۔ جیسے

واہ! کتنا سہانا دن ہے!

اس جملے میں لفظ 'واہ' کے استعمال سے سہانے دن کی کیفیت کا حال معلوم ہوتا ہے۔

4.5 تمنائیہ

جس میں کسی خواہش، آرزو، دعا یا بدعا کا اظہار کیا جاتا ہے جیسے:

کاش جوانی لوٹ آتی!

اس جملے میں لفظ 'کاش' سے تمنا کا اظہار ہوتا ہے۔

5 خلاصہ

دوستو! آپ نے جملے کی مختلف ساخت پر گفتگو کرتے ہوئے زمانہ ماضی، حال اور مستقبل کی مختلف صورتوں کے بارے میں آپ نے جانکاری حاصل کی۔ آپ نے ہر زمانے کی مختلف صورتوں یعنی غیر متعینہ یعنی Indefinite، استمراری یعنی Continuous اور مکمل یعنی Perfect کے بارے میں بھی مثالوں کے ساتھ واقفیت حاصل کی۔ جملوں کی ساخت کے اعتبار سے مثبت یعنی Positive، منفی یعنی Negative اور استفہامیہ یعنی Interrogative پر بھی یہاں سیر حاصل بات کی گئی۔ ان کے علاوہ بیانیہ، حکمیہ، فجائیہ اور تمنائیہ جملوں کے بارے میں بھی معلومات فراہم کی گئی۔ امید ہے کہ اس ماڈیول کے مطالعے کے بعد آپ لوگ جملہ لکھتے وقت ان نکات کا خاص خیال رکھتے ہوئے زبان و بیان کی غلطیوں سے محفوظ رہیں گے۔

Disclaimer

آن لائن کورس کے درسی مواد کی ترتیب و تدوین کے لیے این سی ای آر ٹی کی درسی و معاون درسی کتابوں اردو زبان و ادب کی تاریخ، اردو قواعد و انشاء، اردو کی ادبی اصناف، رہنما کتاب، اردو تدریسیات، اردو زبان کی تدریس وغیرہ سے استفادہ کیا گیا ہے۔